

**«Türkmenistanyň arhiwleri we arhiw işi hakynda»
Türkmenistanyň kanuny 2013-nji ýylyň 4-nji maýynda kabul
edilen № 392-V Türkmenistanyň Kanuny esasynda güýjüni ýitiren
diýip ykrar edilen.**

**TÜRKMENISTANYŇ
K A N U N Y**

Türkmenistanyň arhiwleri we arhiw işi hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2003 ý., № 4, 45- madda)

(Türkmenistanyň 18.04.2009 ý. № 32-IV we 26.11.2010 ý. № 150-IV Kanunlary esasynda girizilen
üýtgetmeler we goşmaçalar bilen)

Şu Kanun Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny hem-de beýleki arhiw resminamalaryny abat saklamagy, toplamagy, hasaba almagy, peýdalanmagy guramagyň, şeýle hem jemgyýetiň, döwletiň hem-de raýatlaryň bähbitlerine arhiwleri dolandyrmagyň hukuk esaslaryny kesgitleýär.

I bap. Umumy düzgünler

1-nji madda. Türkmenistanyň arhiwleri we arhiw işi hakyndaky kanunçylygy

Türkmenistanyň arhiwleri we arhiw işi hakyndaky kanunçylygy şu Kanundan hem-de arhiw işiniň meselelerini düzgünleşdirýän Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan ybaratdyr.

2-nji madda. Şu Kanunda peýdalanylýan esasy düşüňjeler

Şu Kanunda aşakdaky esasy düşüňjeler peýdalanylýar:

arhiw işi - döwletiň, edara görnüşindäki we şahsy taraplaryň Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny hem-de beýleki arhiw resminamalaryny saklamak, toplamak, hasaba almak we peýdalanmak, şeýle hem arhiwleri dolandyrmak baradaky işi;

resminama - hakykat ýüzündäki zatlar hem-de adamyň pikirleniş işi hakynda hat, grafika, foto, wideo we fono ýazgysy ýa-da beýleki islendik usulda aňladylan maglumatlar şekillendirilen maddy obýekt;

arhiw resminamasy - özüniň ähmiýetliligi boýunça jemgyýet, döwlet, raýat üçin gymmatlylygynyň bolanlygy sebäpli saklanylýan ýa-da saklanylmaga degişli resminama;

audiowizual resminamalar - görerijileriň islendik görnüşinde döredilen ýa-da şekillendirilen kino, wideo, fono, foto resminamalary ýa-da olaryň toplumlary;

şahsy düzüm boýunça resminamalar - raýatlaryň hem-de edara görnüşindäki taraplaryň gulluk, zähmet ýa-da beýleki durmuş hukuk gatnaşyklarynyň resmileşdirilmeginiň dowamynda döredilýän resminamalar toplumu;

Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň resminamasy -gymmatlylygynyň seljermesi geçen, döwlet tarapyndan hasaba alnan we hemişelik saklanylmaga degişli arhiw resminamasy;

áýratyn gymmatly resminama - Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň müdimilik medeni-taryhy, ylmy gymmatlylygy babatyndaky resminama, şeýle hem jemgyýet we döwlet üçin áýratyn ähmiýeti bolan hem-de ýitirilen mahalynda hukuk we (ýa-da)

döredijiniň golýazmasy taýdan öwezini dolup bolmajak resminama;

seýrek duş gelyän resminama - saklaýan maglumaty we (ýa-da) daşky alamatlary boýunça özüne taý gelmeýän aýratyn gymmatly resminama;

Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasy (TMAG) - türkmen halkynyň maddy we ruhy durmuşyny beýan edýän, taryhy, ylmy, durmuşy, ykdysady, syýasy, medeni ähmiýetli, onuň taryhy-medeni mirasynyň aýrylmaz bölegi we döwletiň maglumatlar gorunyň düzümi bolan, taryhy taýdan emele gelen, hemişe üsti doldurylyp durulýan we hemişelik saklamaga degişli arhiw resminamalarynyň jemi;

arhiw gaznasy - taryhy ýa-da mantyky (logiki) taýdan özara baglanyşygy bolan arhiw resminamalarynyň jemi;

döwlet arhiwleri - arhiw resminamalaryny kabul edip alýan, hemişelik saklaýan, hasaba alýan hem-de peýdalanýan döwlet arhiw edaralary;

pudaklaýyn arhiwler - döwlet häkimiýet we dolandyryş ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralarynyň, eýeçiligiň dürli görnüşlerindäki edaralaryň, guramalaryň, kärhanalaryň işiniň netijesinde emele gelyän resminamalary toplamak, saklamak, hasaba almak we peýdalanmak üçin döredilýän arhiwler;

gizlin arhiw - açyk ygylan edilmedik arhiw;

raýatlaryň şahsy arhiwleri - şahsyýetiň, maşgalanyň, neberäniň işi netijesinde emele gelen, toplanan ýa-da miras düşmek, satyn almak, pesgeş berilmek arkaly edinilen arhiwler;

arhiw resminamalaryny hemişelik saklamak - olary müdimilik, möhletsiz saklamak;

arhiw resminamalaryny wagtlaýyn saklamak - olary kadalaşdyryjy hukuk namalarynda bellenilen möhletiň dowamynda saklamak;

arhiw resminamalaryny depozitar saklamak - olary resminamalaryň eýesi bilen arhiwiň arasynda baglaşylan şertnamada kesgitlenilen möhletlerde hem-de şertlerde saklamak;

arhiw resminamalarynyň eýesi - arhiw resminamalaryna eýeçilik etmek, peýdalanmak, erk etmek hukuklaryny doly möçberinde amala aşyryan döwlet, edara görnüşindäki ýa-da şahsy tarap;

arhiw resminamalaryna eýeçilik ediji - arhiw resminamalaryna eýeçilik edýän we peýdalanýan, Türkmenistanyň kanunçylyk we beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda ýa-da şertnamada bellenilen çäklerde olara erk etmäge ygtyýary bolan edara görnüşindäki ýa-da şahsy tarap;

peýdalanyjy - özüne zerur bolan maglumaty kanuny esaslarda almak hem-de peýdalanmak üçin arhiw resminamalaryna ýüz tutýan döwlet häkimiýet we dolandyryş, ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüňi dolandyryş edarasy, edara görnüşindäki ýa-da şahsy tarap.

II bap. Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasy

3-nji madda. Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň düzümi

Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň (mundan beýläk Milli arhiw gaznasy) düzümine özlerniň haýsy çeşmeden emele gelendigine, haçan we nähili usulda döredilendigine, nämäniň ýüzünde saklanylýandygyna, nirede saklanylýandygyna (şol sanda Türkmenistanyň çäklerinden daşarda saklanylýanlary) hem-de eýeçiligiň haýsy görnüşine degişlidigine garamazdan arhiw gaznalary hem-de arhiw resminamalary girýärler.

Milli arhiw gaznasy döwletiniň emlägi bolup, onuň hukuk ygtyýarlygynynda durýar. Milli arhiw gaznasy iki bölekden ybaratdyr:

- döwlet arhiwleriniň hem-de beýleki döwlet aýawhanalarynyň, döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralarynyň, döwlet edaralarynyň, guramalarynyň we kärhanalarynyň, Türkmenistanyň daşary ýurtlardaky diplomatik, konsullyk, söwda-ykdysady we medeni wekilhanalarynyň, maýalyk gorynda döwlet eýeçiliginiň paýy agdyklyk edýän edaralaryň, guramalaryň we kärhanalaryň, şonuň ýaly-da edara görnüşindäki we şahsy taraplardan kanuny esaslarda döwletiniň eýeçiligine gelip gowşan resminamalar toplumynyň döwlete degişli böleginden;

- döwlete dahylsyz guramalaryň, kärhanalaryň, jemgyýetçilik birleşikleriniň, şol sanda syýasy partiýalaryň we hereketleriň, dini guramalaryň, alyjylar jemgyýetiniň, şeýle hem raýatlaryň döreden ýa-da olaryň kanuny esasyda edinilen resminamalaryny öz düzümine girizýän döwlete degişli bolmadyk böleginden ybaratdyr.

Türkmenistanyň Prezidentiniň Arhiw gaznasynyň resminamalary Milli arhiw gaznasynyň aýratyn gymmatly bölegi bolup durýar.

Milli arhiw gaznasyny guramak we dolandyrmak işi, oňa resminamalary toplamagyň, olary saklamagyň, hasaba almagyň we peýdalanmagyň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasy hakyndaky Düzgünnama esasynda kesgitlenilýär.

4-nji madda. Resminamalary Milli arhiw gaznasynyň düzümine degişli etmek

Resminamalary Milli arhiw gaznasynyň düzümine degişli etmek, şeýle hem olary Milli arhiw gaznasynyň düzüminden çykarmak işi Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi (mundan beýläk - Baş arhiw müdirligi, Baş arhiw) tarapyndan bellenen tertipde düzgünlere we kadalara laýyklykda resminamalaryň gymmatlylygyny kesgitlemek üçin geçirilýän seljerme esasynda amala aşyrylýar.

Şu maksatlar üçin Baş arhiw müdirligi saklanylmaly möhletleri görkezilen birkysmy resminamalaryň sanawyny işläp taýýarlaýar hem-de tassyklaýar. Döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralary, jemgyýetçilik birleşikleriniň merkezi edaralary birkysmy sanawlaryň esasynda öz ulgamlarynyň saklanylmaly möhletleri görkezilen resminamalarynyň görnüşleriniň sanawyny işläp taýýarlaýarlar hem-de olary Baş arhiw müdirligi bilen ylalaşylandan soň tassyklaýarlar.

Resminamalaryň gymmatlylygynyň seljermesini geçirmek hem-de olary Milli arhiw gaznasynyň düzümine degişli etmek, şeýle hem olary Milli arhiw gaznasynyň düzüminden çykarmak bilen baglanyşykly meseleler Baş arhiw müdirliginiň Merkezi seljeriş-barlag topary we döwlet arhiwleriniň seljeriş-barlag toparlary tarapyndan olaryň ygtyýarlyklarynyň çäklerinde çözülýär. Döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralarynyň, döwlet kärhanalarynyň, edaralarynyň we guramalarynyň işi netijesinde emele gelen resminamalaryň ähli toplumu gymmatlylyk seljermesiniň geçirilmegine degişlidir. Bellenilen tertipde resminamalaryň gymmatlylyk seljermesi geçirilýänçä we olary ýok etmek hakynda karar kabul edilýänçä olary ýok etmek gadagandyr.

Eýeçiligiň döwlete dahylsyz görnüşlerindäki guramalaryň resminamalaryny Milli arhiw gaznasynyň düzümine degişli etmek arhiw resminamalarynyň eýesi (eýeçilik ediji) bilen Baş arhiw müdirliginiň arasynda baglaşylan şertnama esasynda amala aşyrylýar.

5-nji madda. Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryna eýeçilik hukugy

Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli böleginiň resminamalary döwlet emlägi bolup durýar we olary hususlaşdyrmak, satmak-satyn almak hem-de arhiw resminamalaryna döwlet eýeçiliginiň hukugyny bozýan başga hili geleşikler baglaşylmagyna ýol berlip bilinmez.

Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli bolmadyk böleginiň resminamalary edara görnüşindäki we şahsy taraplaryň hususy emlägi hasaplanýar. Olara Türkmenistanyň hereket edýän kanunçylygynda bellenen çäklerde arhiw resminamalaryna eýeçilik etmek, olardan peýdalanmak we erk etmek hukugy berilýär, emma Milli arhiw gaznasynyň düzümine degişli bolan resminamalary ýok etmek hukugy muňa girmeýär. Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli bolmadyk böleginiň resminamalary satylan mahalynda, olary satyn almaga döwletiň artykmaç hukugy bardyr. Arhiw gaznasyna eýeçilik hukuklary ynanç hatlary esasynda Baş arhiw müdirligi we Türkmenistanyň döwlet arhiwleri tarapyndan amala aşyrylyp bilner.

Döwlet kärhanalarynyň, guramalarynyň hususlaşdyrylan hem-de hususy eýeçilikdäki we eýeçiligiň beýleki görnüşlerindäki guramalaryň batyp galan ýagdaýynda olaryň hususlaşdyrylan pursadyna çenli emele gelen arhiw resminamalary, şol sanda şahsy düzüm boýunça resminamalar hem döwletiň eýeçiliginde galýar we olaryň saklanylan ýerine garamazdan, bellenen tertipde Milli arhiw gaznasynyň düzümine goşulýar.

Jemgyýetçilik birleşikleri, dini guramalar, beýleki edara görnüşindäki we şahsy taraplar öz resminamalaryny hemişelik saklamak üçin ýa-da belli bir möhlet (depozitar) usuly bilen saklamak üçin döwlet arhiwlerine berip bilerler. Resminamalaryň eýeleri resminamalaryny belli bir möhlet (depozitar) usuly bilen saklamak üçin döwlet arhiwlerine tabşyranlarynda, olar resminamalara eýeçilik etmek hukugyny özünde saklap, döwlet arhiwiniň resminamalaryny saklamak üçin edýän çykdaýjylaryny töleýärler. Resminamalary bermegiň, olardan peýdalanmagyň tertibi hem-de saklanylyp berilýändigini üçin tölegleriň möçberi döwlet arhiwi bilen resminamalaryň eýesiniň arasynda baglaşylýan şertnamada kesgitlenilýär.

Belli bir möhlet (depozitar) usuly bilen saklanylan resminamalaryň eýeleri olary saklamak üçin şertnamalary uzaltmasalar we şertnamanyň möhleti tamamlanandan soňra olary talap edip almasalar şol resminamalar döwletiň eýeçiligine geçýär.

Bikanun eýeçilikdäki arhiw resminamalary Türkmenistanyň kanunçylygyna hem-de Türkmenistanyň halkara şertnamalaryna laýyklykda kanuny eýelerine berilýär.

6-njy madda. Daşary ýurtlara äkidilen we häzir hem şol ýerlerde saklanylan taryhy mirasyň resminamalarynyň gaýtarylyp getirilmegi

Türkmenistanyň daşary ýurtlara düşen arhiw resminamalaryna Türkmenistanda döredilen we geçmişde onuň çäklerinden daşary çykarylan, häzirki wagtda bolsa beýleki ýurtlaryň döwlet edaralarynyň, jemgyýetçilik guramalarynyň ýa-da aýry-aýry raýatlarynyň eýeçiligine geçen arhiwleriň we şahsy adamlaryň resminamalary girýärler.

Döwlet ýurduň çäklerinden daşary çykarylan öz taryhy mirasynyň resminamalarynyň Türkmenistana gaýtarylyp getirilmegi barada alada edýär, türkmen halkynyň milli baýlygy hökmündäki şol gymmatlyklaryň ýurdumyza gaýtarylyp getirilmegini höweslendirýär, goldaýar hem maliýeleşdirýär.

Türkmenistanyň arhiw resminamalaryny gaýtaryp getirmek baradaky işleri guramagy, geçirmegi we utgaşdyrmagy Türkmenistanyň kanunçylygyna we Türkmenistanyň halkara şertnamalaryna laýyklykda Baş arhiw müdirligi amala aşyrýar.

III bap. Türkmenistanyň arhiwleri

7-nji madda. Arhiwleri döretmek

Türkmenistanyň edara görnüşindäki we şahsy taraplaryna jemgyýet üçin resminamalarynyň taryhy, ykdysady, medeni, ylmy we amaly ähmiýetliligi sebäpli saklanylýan, şeýle hem resminamalaryň eýesi üçin gymmaty bolan arhiw gaznalarynyň hem-de arhiw resminamalarynyň tutuş toplumy hökmündäki arhiwleri döretmek hukugy kepillendirilýär.

Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli böleginiň resminamalaryndan, şonuň ýaly-da edara görnüşindäki we şahsy taraplaryň hukuklaryna hem-de kanuny bähbitlerine täsir edip biljek ýa-da Türkmenistanyň howpsuzlygyna wehim salyp biljek resminamalardan düzülen gizlin arhiwleriň döredilmegine ýol berilmeýär.

8-nji madda. Arhiwleriň görnüşleri

Döwlet arhiwleri, Türkmenistanyň Prezidentiniň Arhiw gaznasy, pudaklaýyn döwlet gaznalary we beýleki döwlet aýawhanalary, pudaklaýyn arhiwler, raýatlaryň şahsy arhiwleri Türkmenistanda arhiwleriň esasy görnüşleridir.

9-njy madda. Türkmenistanyň döwlet arhiwleri

Türkmenistanyň döwlet arhiwleri Türkmenistanyň Prezidentiniň namalary, Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň kararlary, ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we öz-özünü dolandyryş edaralarynyň çözgütleri esasynda döredilýär, üýtgedip guralýar we ýatyrylýar.

Türkmenistanyň merkezi, welaýat we şäher döwlet arhiwleri jemgyýetiň, döwletiň, raýatlaryň isleglerini kanagatlandyrmak üçin Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny toplamagy, hemişelik saklamagy, hasaba almagy we peýdalanmagy amala aşyrýarlar, bellenen tertipde Milli arhiw gaznasyny düzmegiň çeşmelerine degişli edilen edarlarda, guramalarda, kärhanalarda resminamalaryň toplanylyşyna, hasaba alnyşyna, tertibe salnyşyna, saklanylyşyna we peýdalanylyşyna gözegçiligi amala aşyrýarlar.

Türkmenistanda şahsy düzüm boýunça döwlet arhiwleri raýatlaryň durmuş-hukuk goragyny üpjün etmek üçin arhiw resminamalaryny toplamak, saklamak, hasaba almak, peýdalanmak maksady bilen Baş arhiw müdirligi tarapyndan ýerine ýetiriji häkimiýet edaralary bilen bilelikde döredilýär.

10-njy madda. Türkmenistanyň Prezidentiniň Arhiw gaznasy

Türkmenistanyň Prezidentiniň Arhiw gaznasy Baş arhiw müdirliginiň edaralarynyň ulgamyna girýär.

Türkmenistanyň Prezidentiniň Arhiw gaznasy Türkmenistanyň Prezidentiniň alyp barýan döwlet, jemgyýetçilik-syýasy işiniň ähli ugurlaryny şöhlelendirýän resminamalary, şeýle hem olaryň döredilen ýerine hem-de wagtyna garamazdan, aýratyn şahsy häsiýete eýe bolan maglumatlary toplamagy, hemişelik saklamagy, hasaba almagy hem-de peýdalanmagy üpjün edýär.

Türkmenistanyň Prezidentiniň Arhiw gaznasynyň işi Türkmenistanyň Prezidentiniň Karary bilen tassyklanylýan Düzgünnama boýunça kesgitlenilýär.

11-nji madda. Pudaklaryň döwlet gaznalary we beýleki döwlet aýawhanalary

Amala aşyran işleriniň dowamynda özboluşly aýratynlyklary bar bolan resminamalar toplumyny döredýän hem-de şol resminamalary saklamagyň, hasaba almagyň we peýdalanmagyň aýratyn şertleri talap edilýän guramalarda (geologik, kartografiýa-geodeziýa, meteorologik, standartlar) pudaklaryň döwlet gaznalary döredilýär.

Döwlet aýawhanalary-mirashanalar (muzeýler), kitaphanalar, ylmy edaralar özlerinde taryhy taýdan emele gelen resminama toplumlarynyň abat saklanylmagyny we peýdalanylmagyny üpjün edýärler.

Pudaklaryň döwlet gaznalary we beýleki döwlet aýawhanalary Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny şu Kanuna we olar hakyndaky düzgünnamalara laýyklykda hemişelik saklamagy amala aşyrýarlar.

Pudaklaryň döwlet gaznalarynyň we döwlet aýawhanalarynyň sanawy Baş arhiw müdirliginiň teklibi boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýar.

12-nji madda. Pudaklaýyn arhiwler

Döwlet häkimiýet we dolandyryş ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralary, eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki kärhanalar, edaralar, guramalar Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny hem-de şahsy düzümi boýunça resminamalary özleriniň döredýän pudaklaýyn arhiwlerinde wagtlaýyn saklamagy, hasaba almagy we peýdalanmagy amala aşyrýarlar hem-de Baş arhiw müdirligi tarapyndan bellenen kadalara we ölçeglere laýyklykda, olary ýörite enjamlaşdyrylan jaýlar, gurallar we işgärler bilen üpjün edýärler.

Sanawy Baş arhiw müdirliginiň teklibi boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan aýry-aýry ministrlkler, pudaklaýyn dolandyryş edaralary we guramalar Baş arhiw müdirligi bilen baglaşylan şertnama esasynda öz alyp barýan işleriniň netijesinde emele gelen Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň döwlet tarapyndan uzak möhletleýin saklanylmagyny amala aşyrýarlar.

Ministrlikler, pudaklaýyn dolandyryş edaralary we jemgyýetçilik birleşikleriniň merkezi edaralary öz garamagyndaky kärhanalarda, edaralarda, guramalarda Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň toplanylyşyna, abat saklanylmagynyň üpjün edilişine, hasaba alnyşyna, peýdalanylyşyna we döwletiň saklamagyna tabşyrylyşyna bellenen tertibiniň berjaý edilmegine gözegçilik edýärler.

Eýeçiligiň görnüşine we edara tabynlygyna garamazdan, kärhanalar, edaralar we guramalar pudaklaýyn arhiwleriň ýagdaýy hem-de olarda saklanylýan resminamalar hakynda maglumatlary her ýyl Baş arhiw müdirligine we döwlet arhiwlerine bermäge borçludylar.

13-nji madda. Raýatlaryň şahsy arhiwleri

Raýatlar şahsy arhiwleri döretmek hukugyna eýedirler. Döwlet raýatlaryň şahsy arhiwleriniň eldegrilmesizligini kepillendirýär. Eger Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan başga zat bellenilmedik bolsa, şahsy arhiwlerdäki resminamalar olaryň eýesi bilen ylalaşylmazdan gözden geçirilip ýa-da alnyp bilinmez.

Şahsy arhiwiň eýesi özüniň şahsy arhiwiniň eldegrilmesizligini goramagy kimiň haýsy edaranyň ýa-da guramanyň üstüne ýükleýändigini ýa-da oňa eýelik etmek hukugyny berýändigini wesýetnamasynda görkezmäge haklydyr.

Raýatyň eýeçiliginde bolan arhiw resminamalary onuň öz alyp baran işiniň netijesinde döremedik bolsa, ýöne welin olaryň aýratyn jemgyýetçilik ähmiýeti bar bolsa, onda ol şol resminamalaryň aýawly saklanylmagyny üpjün etmäge we olaryň ýerleşýän ýeri barada döwlet arhiwine habar bermäge borçludur, şeýle borjuň ýerine ýetirilmezligi Baş arhiw müdirliginiň beren tekliplnamasy esasynda şol arhiw resminamalarynyň bellenen tertipde bahasy tölenilip, mejburi suratda döwlet saklawyna alynmagyna getirip biler.

Şahsy arhiwiň eýesiniň ony döwlet arhiw edarasyna hemişelik ýa-da belli bir möhlet (depozitar) usulynda saklamak üçin bermäge haky bardyr. Döwlet arhiwlerinde şahsy arhiwleri saklamagyň hem-de olardan peýdalanmagyň şertleri şahsy arhiw baradaky birkysmy düzgünnama we şahsy arhiwiň eýesi bilen arhiw edarasynyň arasynda baglaşylan şertnama laýyklykda amala aşyrylýar.

14-nji madda. Arhiw işini ösdürmäge jemgyýetçilik birleşikleriniň we dini guramalarynyň, döwlete dahylsyz guramalaryň we raýatlaryň gatnaşmagy

Jemgyýetçilik birleşikleri we dini guramalar, beýleki döwlete dahylsyz guramalar hem-de şahsy arhiwleriň eýeleri (eýeçilik edijileri) arhiw işini ösdürmäge ýardam berýärler we özleriniň arhiw döretmek baradaky işlerini şu Kanuna we Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda guraýarlar.

Baş arhiw müdirligi we onuň edaralary şahsy arhiwleriň hem-de arhiw resminamalarynyň eýelerine, eýeçilik edijilere olary aýawly saklamakda we peýdalanmakda ýardam berýärler.

IV bap. Döwlet häkimiýet we ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özünü dolandyryş edaralarynyň, eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki kärhanalaryň, edaralaryň, guramalaryň Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny döretmek hem-de olaryň aýawly saklanylmagyny üpjün etmek boýunça borçlary

15-nji madda. Iş dolandyryşyny alyp barmagyň tertibi

Ministrlikler, pudaklaýyn dolandyryş edaralary, eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki edaralar, guramalar, kärhanalar Baş arhiw müdirliginiň gyzyklanýan ministrlikler, pudaklaýyn dolandyryş edaralary bilen bilelikde bellän iş dolandyryşyny guramagyň hem-de ýöretmegiň düzgünnamalaryny we kadalaryny berjaý etmäge borçludyr.

16-njy madda. Şahsy düzüm boýunça resminamalar

Eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki kärhanalar, edaralar we guramalar, şol sanda beýleki döwletleriň, olaryň edara görnüşindäki we şahsy taraplarynyň, halkara guramalarynyň eýeçiliginde durýan, şeýle hem Türkmenistanyň hem-de beýleki ýurtlaryň bilelikdäki eýeçiliginde durýan, öz işlerini Türkmenistanyň çäklerinde alyp barýan kärhanalar, edaralar, guramalar, Türkmenistanyň raýatlaryna şahsy düzüm boýunça resminamalary ýöretmäge hem-de raýatlaryň hukuklaryny we kanuny bähbitlerini üpjün etmek maksady bilen şol resminamalaryň aýawly saklanylmagy, hasaba alynmagy hem-de peýdalanylmagy üçin çäreler görmäge borçludyr.

17-nji madda. Döwlet häkimiýet we ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özünü dolandyryş edaralarynyň, eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki kärhanalaryň,

edarylaryň, guramalaryň, Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň abat saklanylmagyny üpjün etmek boýunça borçlary

Döwlet häkimiýet we dolandyryş, ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary, eýeçiligiň ähli görnüşlerine degişli kärhanalar, edaralar, guramalar bellenen möhletleriň dowamynda arhiw resminamalarynyň, şol sanda şahsy düzüm boýunça resminamalaryň hem abat saklanylmagyny üpjün etmäge borçludylar.

Milli arhiw gaznasynyň seýrek duş gelýän we aýratyn gymmatly resminamalary saklamagyň, hasaba almagyň hem-de peýdalanmagyň aýratyn düzgünine degişlidirler. Bu resminamalaryň ätiýaçlyk nusgalary döredilýär. Arhiw resminamalaryny seýrek duş gelýän we aýratyn gymmatly resminamalara degişli etmegiň, şeýle hem olaryň ätiýaçlyk nusgalaryny döretmegiň hem-de saklamagyň tertibi Baş arhiw müdirligi tarapyndan belleniýär.

Döwlete dahylsyz kärhanalary, edaralary we guramalary öz hereket edip gelýän ähli döwrüniň dowamynda döredilen resminamalaryň Milli arhiw gaznasyna degişli edilmeginiň mümkindigi baradaky mesele çözülýänçä, olaryň abat saklanylmagyny üpjün edýärler.

V bap. Arhiw resminamalaryny toplamak, hasaba almak we saklamak

18-nji madda. Döwlet arhiwlerini toplamagyň çeşmeleri

Alyp barýan işleriniň dowamynda Milli arhiw gaznasynyň resminamalary emele gelýän döwlet häkimiýet we dolandyryş, ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary, edara görnüşindäki we şahsy taraplar döwlet arhiwlerini toplamagyň çeşmeleri bolup durýarlar.

Döwlete dahylsyz kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň, jemgyýetçilik birleşikleriniň we şahsy adamlaryň döwlet arhiwlerini toplamagyň çeşmeleriniň sanawlaryna girizilmegi şertnamalar esasynda amala aşyrylýar.

Mirashanalarda (muzeýlerde), kitaphanalarda, ylmy edaralarda, şeýle hem jemgyýetçilik birleşikleriniň, dini guramalaryň arhiwlerinde hem-de şahsy arhiwlerde Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli böleginiň resminamalarynyň asyl nusgalaryny toplamak gadagan edilýär.

19-njy madda. Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny pudaklaýyn arhiwlerinde saklamagyň tertibi hem-de möhletleri

Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny wagtlaýyn saklamagyň tertibi Baş arhiw müdirligi tarapyndan belleniýär.

Döwlet arhiwlerine tabşyrylýança Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny pudaklaýyn arhiwlerde saklamagyň möhletleri aşakdaky ýaly belleniýär:

ýokary döwlet häkimiýeti we dolandyryş edaralary - Türkmenistanyň Prezidentiniň Edarasy, Türkmenistanyň Mejlisi, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti, Türkmenistanyň Ýokary kazyýeti, şeýle hem Türkmenistanyň Baş prokuraturasy, ministrlikler, pudaklaýyn dolandyryş edaralary, Türkmenistanyň Merkezi banky, merkeze tabynlykdaky döwlet birleşikleri, edaralary, guramalary we kärhanalary üçin -15 ýyl;

welaýatlaryň döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralary, şeýle hem welaýat tabynlygyndaky kärhanalar, edaralar, guramalar üçin -10 ýyl;

döwlet häkimiýeti we dolandyryş, ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüni

dolandyrys edaralary, şäherleriň, etraplaryň, şäherçeleriň we geňeşlikleriň kärhanalary, edaralary we guramalary üçin - 5 ýyl;

Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň aýry-aýry görnüşleri üçin:

- raýatlyk ýagdaýynyň namalarynyň ýazgylary (RÝNY) üçin -109 ýyl;

- şahsy düzüm boýunça resminamalar, hojalyk kitaplary, notarial hereketleriň ýazgylary we kazyýet işleri üçin - 75 ýyl;

ylmy, tilsimatlyk (tehnologiýa), konstruktorçylyk, taslama, patent resminamalary üçin - 25 ýyl;

kino-, foto-, fono-, wideo- resminamalary, maşynlaryň kömegi arkaly okalyan resminamalar üçin - 3 ýyl;

Zerur bolan halatlarda görkezilen resminamalary pudaklaýyn arhiwlerde saklamagyň möhletleri Baş arhiw müdirligi tarapyndan degişli ministrlkler, pudaklaýyn dolandyrys edaralar bilen ylalaşylyp üýtgedilip bilner.

Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli däl böleginiň resminamalaryny olaryň eýeleri (eýeçilik edijileri) şu Kanuna laýyklykda özbaşdak saklaýarlar.

20-nji madda. Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny döwletiň saklamagyna tabşyrmak

Döwlet häkimiýeti we dolandyrys edaralarynda, döwlet edaralarynda, guramalarynda, kärhanalarynda wagtlaýyn saklanylmaly möhletleri tamamlanandan soňra Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli böleginiň resminamalary hemişelik saklamaga döwlet arhiwlerine tabşyrylýar.

Öz alyp barýan işleriniň dowamynda audiowizual resminamalary döredýän döwlet edaralary audiowizual resminamalaryň hökmany nusgalygyny degişli döwlet arhiwlerine berýärler.

Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli däl böleginiň resminamalary döwlet arhiwleri bilen resminamalaryň eýeleriniň (eýeçilik edijileriň) arasynda baglaşylýan şertnamalar esasynda döwlet arhiwlerine gelip gowuşýarlar.

Arhiw resminamalaryny hemişelik saklamak üçin tabşyrmaga taýýarlamak hem-de tabşyrmak bilen baglanyşykly ähli işler, şol sanda olary ulagly daşamak resminamalary tabşyryan kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň serişdeleriniň hasabyna ýerine ýetirilýär.

Eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki kärhanalar, edaralar we guramalar ýatyrylan ýa-da üýtgedilip guralan mahalynda, Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny mundan beýläk nähili saklamalydygy baradaky meseläni şolaryň özlari Baş arhiw müdirliginiň gatnaşmagynda çözüýärler. Milli arhiw gaznasynyň düzümine degişli bolmadyk resminamalar hukuk oruntutaryna ýa-da ýokarda durýan gurama berilýär.

Döwlet hasabat we maglumatlar edaralary ýylda bir gezek bellenen möhletlerde, dolandyrys çäk degişligini göz önünde tutmak bilen, eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki edaralary, guramalary hem-de kärhanalary döretmek, üýtgedip guramak we ýatyrmak baradaky maglumatlary Baş arhiw müdirligine berýärler.

Ýatyrylan kärhanalaryň hukuk oruntutarlary bolan kärhanalar, edaralar we guramalar özlere berlen resminamalaryň abat saklanylmagyny, hasaba alynmagyny we peýdalanylmagyny üpjün etmäge borçludyr. Hukuk oruntutary ýa-da ýokarda durýan guramasy bolmadyk mahalynda ýatyrylan kärhanalaryň Milli arhiw gaznasynyň düzümine degişli resminamalary tertipleşdirilen ýagdaýda döwlet arhiwine berilýär.

Beýleki döwletleriň, olaryň edara görnüşindäki we şahsy taraplarynyň, halkara guramalarynyň eýeçiliginde durýan, şeýle hem Türkmenistanyň hem-de beýleki ýurtlaryň

bilelikdäki eýeçiliginde durýan kärhanalar we guramalar Türkmenistanyň çäklerinde öz işini tamamlan mahallarynda, Türkmenistanyň raýatlaryna doldurylan şahsy düzüm boýunça resminamalary, şonuň ýaly-da taslama-gurluşyk, konstruktorçylyk, tilsimatçylyk, önümçilik resminamalarynyň nusgalaryny döwlet arhiwlerine tabşyryrlar.

Resminamalaryň gymmatlylygynyň seljermesini geçirmek, olary hemişelik saklamaga saýlap almak hem-de saklanylmaly möhletleri dolan resminamalary ýok etmäge bölüp aýyrmak üçin kärhanalarda, edaralarda we guramalarda döwlet arhiwleriniň wekilleriniň gatnaşmagynda bilermenler iş topary döredilýär. Arhiw resminamalaryny hemişelik saklamaga saýlap almagyň we taryhy gymmatlylygy bolmadyk hem-de amaly ähmiýetini ýitiren resminamalaryň ýok etmäge degişlilerini bölüp aýyrmagyň tertibi Baş arhiw müdirligi tarapyndan belleniýär.

21-nji madda. Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň döwlet tarapyndan hasaba alynmagy

Milli arhiw gaznasynyň ähli resminamalary, olaryň niredede saklanylýandygyna we pudaklaýyn degişliligine garamazdan, merkezleşdirilen esasy döwlet hasabyna alynmaga degişlidir. Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny döwlet hasabyna almagyň tertibi Baş arhiw müdirligi tarapyndan kesgitlenilýär.

Milli arhiw gaznasynyň seýrek duş gelýän resminamalary hem Medeniýetiň gozgalýan gymmatlyklarynyň döwlet gorag sanawynda hasaba alynmaga degişlidir.

VI bap. Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň peýdalanylmagy

22-nji madda. Arhiw resminamalaryny peýdalanmagyň hem-de olar bilen tanyş bolmagyň tertibi

Arhiw resminamalaryndan peýdalanyjylara Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny ýa-da resminamalaryň dürli görnüşlerdäki nusgalaryny, olar hakyndaky maglumat beriji-gözleg serişdelerini öwrenmäge hem-de maglumatlary almaga hukuk berilýär.

Döwlet arhiwlerinde saklanylýan resminamalardan peýdalanmagyň tertibi Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda Baş arhiw müdirligi tarapyndan kesgitlenilýär.

Döwlet kärhanalarynda, edaralarynda, guramalarynda pudaklaýyn tertipde saklanylýan resminamalardan peýdalanmagyň tertibi Baş arhiw müdirliginiň bellän kadalaryna laýyklykda, olaryň ýolbaşçylary tarapyndan kesgitlenilýär.

Milli arhiw gaznasynyň döwlete degişli däl böleginiň arhiw resminamalaryny peýdalanmaklyk eýesiniň ýa-da eýelik edijiniň razylygy bilen amala aşyrylýar.

Döwlet arhiwleri, pudaklaryň döwlet gaznalary we beýleki döwlet aýawhanalary, eýeçiligiň ähli görnüşlerindäki edaralaryň, guramalaryň, kärhanalaryň pudaklaýyn arhiwleri özlerinde degişli arhiw resminamalarynyň raýatlaryň durmuş goraglylygy bilen baglanyşykly arhiw güwänamalaryny ýa-da arhiw resminamalarynyň nusgalaryny bellenilen tertipde resmileşdirip, peýdalanyjylara mugt bermäge borçludylar.

Döwlet arhiwleri, mirashanalar (muzeýler), kitaphanalar, ylmy edaralar, kärhanalaryň, edaralaryň, guramalaryň arhiwleri döwlet häkimiýeti we dolandyryş edaralaryny olaryň öz ygtyýarlyklaryny amala aşyrmaklary üçin zerur bolan arhiw maglumatlary, arhiw resminamalarynyň nusgalary bilen üpjün edýärler, arhiw resminamalaryny çap edýärler hem-de görkezije goýýarlar, özlerinde saklanylýan resminamalaryň düzümi hem-de mazmuny barada maglumat-habar beriji neşirleri

taýýarlaýarlar.

Döwlet arhiwlerinden, mirashanalaryndan (muzeýlerden), kitaphanalaryndan, ylmy edaralaryndan hukuk goraýjy hem-de beýleki döwlet edaralaryna arhiw resminamalaryny maddy subutnamalar hökmünde bermeklik bellenilen tertipde peýdalanylandan soňra, olary gaýtaryp bermeklik serişdelerinde amala aşyrylýar.

Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryndaky maglumatlardan öz düşünişlerine görä many çykaryp, onuň mazmunyny özleriçe beýan edýänlikleri üçin jogapkärçiligi arhiw resminamalaryndan peýdalanyjylar çekýärler.

Milli arhiw gaznasynyň resminamalary bilen tanyş bolmaklyga çäklendirmeler düzüminde döwlet, harby, gulluk, täjirçilik we kanun tarapyndan goralýan beýleki syrlary saklaýan arhiw resminamalaryna, şeýle hem seýrek duş gelýän hem-de aýratyn gymmatly resminamalaryň asyl nusgalaryna, durky kanagatlanarsyz ýagdaýdaky beýleki arhiw resminamalaryna degişlidir.

Özleriniň milli arhiwlerinden peýdalanmakda Türkmenistanyň raýatlary üçin çäklendirmeler goýan döwletleriň şahsy we edara görnüşindäki taraplary barada Baş arhiw müdirligi tarapyndan çäklendirmeler bellenilip bilner.

Raýatyň şahsy we maşgala syry baradaky maglumatlary özünde saklaýan arhiw resminamalaryndan peýdalanmakdaky çäklendirmeler onuň aradan çykan wagtyndan beýläk 75 ýyl möhlete bellenilýär. Ýokarda görkezilen möhletden ozal şeýle resminamalar bilen tanyş bolmaklyga rugsady diňe şol raýatyň özi berip biler, ol aradan çykanyndan soňra bolsa onun mirasdüşerleri tarapyndan berlip bilner.

Arhiw resminamalaryndan peýdalanyjylar arhiw resminamalaryndan peýdalanmak meseleleri dogrusynda arhiw edaralarynyň çykaran çözümleri barada Baş arhiw müdirligine şikaýat edip bilerler, onuň çykaran çözümi bilen ylalaşmadyk halatynda bolsa kazyýete şikaýat edip bilerler.

VII bab. Türkmenistanda arhiw işiniň döwlet tarapyndan dolandyrylmagy

23-nji madda. Türkmenistanda arhiw işiniň döwlet tarapyndan dolandyrylmagy

Türkmenistanda arhiw işiniň döwlet tarapyndan dolandyrylmagy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti, Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi, şeýle hem ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

Türkmenistanyň Ministrler Kabineti:

arhiw işinde we iş dolandyryşynda bütewi döwlet syýasatyny kesgitleýär;

arhiw işini ösdürmegiň esasy ugurlaryny kesgitleýän kadalaşdyryjy hukuk namalaryny we pudaklaýyn maksatnamalary kabul edýär;

ýurdumyzda döwlet arhiwleriniň maliýeleşdirilmegini hem-de arhiw işiniň ösdürilmegini üpjün edýär;

arhiw edaralary üçin ýokary hünärli işgärleri taýýarlamagyň döwlet ulgamyny guraýar.

Baş arhiw müdirligi:

arhiw işinde we iş dolandyryşynda bütewi döwlet syýasatyny durmuşa geçirýär;

döwlet we pudaklaýyn arhiwleriň işine guramaçylyk-usulyýet taýdan ýolbaşçylygy we gözegçiligi amala aşyrýar;

arhiw we iş dolandyryşy gulluklarynyň işgärleriniň hünärini ýokarlandyrmagy üpjün edýär.

Ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary:

ýerlerde arhiw işini we iş dolandyryşyny döwletiň bütewi arhiw syýasatyna laýyklykda guraýarlar;

edara tabynlygyndaky çäklerde döwlet arhiwleriniň jaýlaryny gurmagyň, durkuny täzelemegiň, ýerleşdirmegiň meselelerini çözüýärler;
şahsy düzüm boýunça arhiwleri döredýärler.

24-nji madda. Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi

Milli arhiw gaznasynyň we döwlet arhiwleriniň, şol sanda şahsy düzüm boýunça arhiwleriň dolandyrylmagy, arhiw işiniň we iş dolandyryşynyň meseleleri boýunça ministrlikleriň, pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň, kärhanalaryň, edaralaryň, guramalaryň işleriniň utgaşdyrylmagy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan Düzgünnama laýyklykda Baş arhiw müdirligi tarapyndan amala aşyrylýar.

Baş arhiw müdirliginiň çykarýan Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny toplamak, saklamak, hasaba almak we peýdalanmak, iş dolandyryşyny guramak we alyp barmak, şeýle hem dolandyryş işini resminamalaşdyrmagyň häzirki zaman düzgünlerini işläp taýýarlamak we durmuşa ornaşdyrmak meseleleri boýunça kadalaşdyryjy namalary ähli edara görnüşindäki taraplaryň we wezipeli adamlaryň ýerine ýetirmegi üçin hökmanydyr.

Ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary tarapyndan arhiw işi we iş dolandyryşy boýunça çykarylýan kadalaşdyryjy resminamalar hökmany suratda Baş arhiw müdirligi bilen ylalaşylýar.

25-nji madda. Şu Kanunyň ýerine ýetirilişine gözegçilik

Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň ýagdaýyna, döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralarynda, edaralarda, guramalarda, kärhanalarda arhiw işiniň we iş dolandyryşynyň guralyşyna Baş arhiw müdirligi özüniň ygtyýarlylygynyň çäklerinde döwlet gözegçiligini amala aşyrýar.

Baş arhiw müdirligi:

edara görnüşindäki we şahsy taraplaryň arhiw resminamalaryny döretmek, saklamak hem-de peýdalanmak bilen baglanyşykly alyp barýan işlerini barlaýar;

Türkmenistanyň arhiwleri we arhiw işi hakyndaky kanunçylygynyň wezipeli adamlar we raýatlar tarapyndan bozulan ýagdaýlaryny ýüze çykarýar hem-de olaryň önüni alýar;

edara görnüşindäki taraplara hem-de wezipeli adamlara Türkmenistanyň arhiwleri we arhiw işi hakyndaky kanunçylygynyň ýüze çykarylan bozulmalaryny düzetmegi görkezýär;

arhiw işinde edara ediş hukuk bozulmalary hakyndaky resminamalary resmileşdirýär we kanunçylykda bellenen tertipde degişli guramalara berýär.

Döwlet dolandyryş we ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet edaralary öz garamagyndaky edaralarda, guramalarda, kärhanalarda arhiw işiniň we iş dolandyrylyşynyň meseleleriniň ýagdaýyna garamaga we degişli kararlary kabul etmäge borçludylar.

26-njy madda. Arhiw edaralarynyň maliýeleşdirilmegi hem-de maddy-tehniki taýdan üpjün edilmegi

Döwlet arhiwleriniň maliýeleşdirilmegi we maddy-tehniki taýdan üpjün edilmegi Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna amala aşyrylýar.

Welaýatlaryň, şäherleriň, etraplaryň häkimlikleri döwlet arhiwlerini Milli arhiw

gaznasynyň resminamalaryny aýawly saklamagyň bellenen talaplaryna laýyk gelýän jaýlar we aýawhanalar bilen üpjün edýärler.

Arhiw edaralarynyň garamagynda durýan ýa-da olaryň işini derhal dolandyrmaga berilýän emläk, şol sanda gozgalmaýan emläk, oňa möhletsiz eýelik etmek, ondan peýdalanmak we oňa erk etmek hukuklary esasynda şol edaralara berkidilýär.

Döwlet arhiwleri ministrliklere, pudaklaýyn dolandyryş edaralaryna, kärhanalara, edaralara hem-de guramalara tölegli hyzmatlary etmek üçin, bankda özleriniň hasaplaşyk hasaplary bolan hojalyk hasaplaşygynda işleýän düzüm birliklerini döredip bilerler. Şol hyzmatlaryň sanawyny Baş arhiw müdirligi degişli döwlet edaralary bilen ylalaşyp belleýär.

Baş arhiw müdirligi içerki bazarda bolmadyk we onuň ulgamlaryndaky edaralaryň işini üpjün etmek üçin getirilýän guramaçylyk hem-de ýörite häsiýetli enjamlar, olaryň şaýlary we gerekli önümler üçin, şeýle hem özüniň täjirçilik maksatsyz ýerlenilýän we mugt ýaýradylýan çap önümleri üçin ähli salgytlardan, paçlardan, aksizlerden hem-de ýygymlardan boşadylýar.

Döwlet arhiw edaralary edara görnüşindäki we şahsy taraplardan haýyr-sahawat (hemaýatkärçilik) kömegini alyp bilerler.

Döwlete dahylsyz guramalaryň arhiwleri hem-de raýatlaryň şahsy arhiwleri olaryň öz serişdeleriniň we beýleki kanuny çeşmeleriň hasabyna saklanylýar.

27-nji madda. Arhiw resminamalarynda ýazgy geçirmegiň, olaryň durkuny saklamagyň hem-de gaýtadan dikeltmegiň tertibi

Arhiw resminamalarynda ýazgy geçirmek (ylmy-tehniki taýdan işläp geçmek), olaryň durkuny saklamak hem-de gaýtadan dikeltmek diňe Türkmenistanyň Baş arhiw müdirliginiň edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

VIII bap. Halkara hyzmatdaşlygy

28-nji madda. Arhiw işi barasyndaky halkara hyzmatdaşlygy

Baş arhiw müdirliginiň edaralary, jemgyýetçilik hem-de beýleki guramalar we raýatlar - arhiw resminamalarynyň eýeleri arhiw işi barasyndaky halkara hyzmatdaşlygyna, arhiwleriň meseleleri baradaky halkara maslahatlara, ýygnaklara we halkara maglumat alyşmak işine gatnaşýarlar.

29-njy madda. Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny äkitmek we getirmek

Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny äkitmek we getirmek Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde amala aşyrylýar.

Milli arhiw gaznasynyň resminamalarynyň Türkmenistanyň çäklerinden daşarky ýerlere yzyna gaýtarylyp getirilmesizlik şerti bilen äkidilmegi gadagandyr.

Ýokarda görkezilen resminamalaryň medeni we beýleki maksatlar bilen wagtlaýyn, ýöne üç aýdan köp bolmadyk möhlet bilen Türkmenistanyň çäklerinden daşarky ýerlere äkidilmegi Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň rugsat bermegi boýunça Baş arhiw müdirliginiň üsti bilen amala aşyrylýar.

Yzyna gaýtarylyp getirilmesizden äkidilmekçi bolunýan, Milli arhiw gaznasynyň düzümine girmeyän arhiw resminamalarynyň gymmatlylygy Baş arhiw müdirligi tarapyndan belleniýän tertipde seljermeden geçirilmäge degişlidir. Olary äkitmäge rugsat

Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda, Baş arhiw müdirligi tarapyndan berilýär.

Kanuny esaslarda edinilen ýa-da alnan arhiw resminamalaryny hem-de olaryň nusgalaryny Türkmenistanyň çäklerine getirmäge ygtyýar berilýär.

30-njy madda. Halkara şertnamalary

Eger Türkmenistanyň halkara şertnamalarynda şu Kanunda göz önünde tutulan kadarlardan başga kadalar bellenen bolsa, onda halkara şertnamasynyň kadalary ulanylýar.

IX bap. Şu Kanunyň bozulanlygy üçin jogapkärçilik

31-nji madda. Şu Kanunyň bozulanlygy üçin jogapkärçilik

Milli arhiw gaznasynyň resminamalaryny ogurlan, zaýalan, gizlän, bikanun ýok eden ýa-da bu hereketlere ýol beren, şeýle hem şol resminamalary saklamagyň we peýdalanmagyň kadalaryny we tertibini bozan wezipeli adamlar hem-de raýatlar Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda jogapkärçilik çekýärler.

Milli arhiw gaznasyna ýetirilen zyýanyň öwezi Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda tölenmäge degişlidir.

Türkmenistanyň Prezidenti

Saparmyrat Türkmenbaşy

Aşgabat şäheri

2003-nji ýylyň 30-njy noýabry

№ 207-II

Symfony\Component\HttpFoundation\File\Exception\FileNotFoundException: The file "C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\public\Türkmenistanyň arhiwleri we arhiw işi hakynda.doc" does not exist in file C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\symfony\HttpFoundation\File\File.php on line 36

```
#0 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\symfony\HttpFoundation\BinaryFileResponse.php(94): Symfony\Component\HttpFoundation\File\File->__construct('C:\\Users\\Admini...')
#1 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\symfony\HttpFoundation\BinaryFileResponse.php(52): Symfony\Component\HttpFoundation\BinaryFileResponse->setFile('C:\\Users\\Admini...', 'attachment', false, true)
#2 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\ResponseFactory.php(165): Symfony\Component\HttpFoundation\BinaryFileResponse->__construct('C:\\Users\\Admini...', 200, Array, true, 'attachment')
#3 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\app\Http\Controllers\ActController.php(35): Illuminate\Routing\ResponseFactory->download('C:\\Users\\Admini...')
#4 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Controller.php(54): App\Http\Controllers\ActController->export_word('36812')
#5 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\ControllerDispatcher.php(45): Illuminate\Routing\Controller->callAction('export_word', Array)
#6 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Route.php(262): Illuminate\Routing\ControllerDispatcher->dispatch(Object(Illuminate\Routing\Route), Object(App\Http\Controllers\ActController), 'export_word')
#7 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTp\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Route.php(205): Illuminate\Routing\Route->runController()
```

```
#8 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Router.php(721): Illuminate\Routing\Route->run()
#9 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(128): Illuminate\Routing\Router->Illuminate\Routing\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#10 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\app\Http\Middleware\Check.php(30): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#11 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): App\Http\Middleware\Check->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#12 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\app\Http\Middleware\Locale.php(27): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#13 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): App\Http\Middleware\Locale->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#14 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Middleware\SubstituteBindings.php(50): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#15 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Routing\Middleware\SubstituteBindings->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#16 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\VerifyCsrfToken.php(78): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#17 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\VerifyCsrfToken->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#18 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\View\Middleware\ShareErrorsFromSession.php(49): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#19 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\View\Middleware\ShareErrorsFromSession->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#20 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Session\Middleware\StartSession.php(121): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#21 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Session\Middleware\StartSession.php(64): Illuminate\Session\Middleware\StartSession->handleStatefulRequest(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Illuminate\Session\Store), Object(Closure))
#22 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Session\Middleware\StartSession->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#23 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Cookie\Middleware\AddQueuedCookiesToResponse.php(37): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#24 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Cookie\Middleware\AddQueuedCookiesToResponse->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#25 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Cookie\Middleware\EncryptCookies.php(67): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#26 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Cookie\Middleware\EncryptCookies->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#27 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(103): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#28 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Router.php(723): Illuminate\Pipeline\Pipeline->then(Object(Closure))
#29 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Router.php(698): Illuminate\Routing\Router->runRouteWithinStack(Object(Illuminate\Routing\Route), Object(Illuminate\Http\Request))
#30 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMT\www\vendor\laravel\framework\src\Illuminate\Routing\Router.php(662): Illuminate\Routing\Router->
```

```
>runRoute(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Illuminate\Routing\Route))
#31 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Routing\Router.php(651): Illuminate\Routing\Router-
>dispatchToRoute(Object(Illuminate\Http\Request))
#32 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Kernel.php(167): Illuminate\Routing\Router-
>dispatch(Object(Illuminate\Http\Request))
#33 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(128): Illuminate\Foundation\Http\Kernel-
>Illuminate\Foundation\Http\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#34 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\livewire\livewire\
src\DisableBrowserCache.php(19): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\
{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#35 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Livewire\DisableBrowserCache-
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#36 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TransformsRequest.php(21): Illuminate\
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#37 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\ConvertEmptyStringsToNull.php(31):
Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TransformsRequest->handle(Object(Illuminate\
Http\Request), Object(Closure))
#38 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
ConvertEmptyStringsToNull->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#39 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TransformsRequest.php(21): Illuminate\
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#40 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\TrimStrings.php(40): Illuminate\Foundation\
Http\Middleware\TransformsRequest->handle(Object(Illuminate\Http\Request),
Object(Closure))
#41 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
TrimStrings->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#42 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\ValidatePostSize.php(27): Illuminate\
Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#43 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
ValidatePostSize->handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#44 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Middleware\PreventRequestsDuringMaintenance.php(86):
Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\
Request))
#45 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Foundation\Http\Middleware\
PreventRequestsDuringMaintenance->handle(Object(Illuminate\Http\Request),
Object(Closure))
#46 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\fruitcake\laravel-
cors\src\HandleCors.php(38): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\Pipeline\
{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#47 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Fruitcake\Cors\HandleCors-
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#48 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Http\Middleware\TrustProxies.php(39): Illuminate\Pipeline\Pipeline-
>Illuminate\Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#49 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(167): Illuminate\Http\Middleware\TrustProxies-
>handle(Object(Illuminate\Http\Request), Object(Closure))
#50 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Pipeline\Pipeline.php(103): Illuminate\Pipeline\Pipeline->Illuminate\
Pipeline\{closure}(Object(Illuminate\Http\Request))
#51 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
src\Illuminate\Foundation\Http\Kernel.php(142): Illuminate\Pipeline\Pipeline-
>then(Object(Closure))
#52 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\vendor\laravel\framework\
```



```
src\Illuminate\Foundation\Http\Kernel.php(111): Illuminate\Foundation\Http\Kernel-  
>sendRequestThroughRouter(Object(Illuminate\Http\Request))  
#53 C:\Users\Administrator\AppData\Roaming\Adalat EMTP\www\public\index.php(52):  
Illuminate\Foundation\Http\Kernel->handle(Object(Illuminate\Http\Request))  
#54 {main}
```